

5. А. Егоров. Распределение дополнительной выгоды в договоре комиссии / "Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации", 2005 г., № 1, стр. 130.
6. С. Скороходов. О моменте исполнения комиссионером договора комиссии / "Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации", 2003 г., № 12, стр. 126.

CZU: 347.13 (478)

RĂSPUNDEREA STATULUI PENTRU PREJUDICIUL CAUZAT PRIN ACȚIUNILE ORGANELOR DE URMĂRIRE PENALĂ, ALE PROCURATURII SAU ALE INSTANȚELOR DE JUDECATĂ

O. BONTEA

Universitatea agrară de Stat din Moldova

Abstract. In this article it was proposed that the main objective to investigate and elucidate the main aspects of state liability for damages caused by actions of the criminal prosecution bodies, the prosecution or courts. In this respect, legislation has been consulted, namely art. 1404 of the Civil Code of the Republic of Moldova, art. 306, 307, 308 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, the law on compensation for damage caused by illegal actions of the prosecution, the prosecution and courts of 25.02.1998. Was also consulted literature on this issue. The study focused on the criminal legal analysis of articles 306, 307, 308 of the penal code criminalizing offenses against the criminal acts of justice and serve as legal basis of the victims of these illegal acts to require the recovery of moral and material damage suffered.

Key words: Court of law, Criminal prosecution bodies, Damage, Illegal actions, Prosecution, State liability.

INTRODUCERE

Art.1405 din Codul civil al RM stabilește un regim deosebit pentru exercitarea dreptului la repararea prejudiciului cauzat persoanei prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor de judecată. Această normă este completată de prevederile legii privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești din 25.02.1998, *M.O. al R.M., nr. 50-51, 1998*, articolelor 306-308 din Codul penal al RM, articolul 525 din Codul de procedură penală al RM.

MATERIAL ȘI METODĂ

Investigațiile efectuate s-au axat în linii generale pe analiza prevederilor legale din diferite acte normative care reglementează relațiile sociale privind răspunderea statului pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanțelor de judecată. Pentru aceasta s-a utilizat metoda logică, sistematică, comparativă. De asemenea s-a cercetat literatura de specialitate în domeniu și actele normative în vigoare.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Pentru angajarea răspunderii statului pentru prejudiciul cauzat prin erori judiciare și de anchetă sînt necesare unele condiții speciale. Fapta ilicită, în calitate de condiție generală a răspunderii delictuale, are particularități în materia respectivă.

Astfel, nu orice acțiune ilicită a organelor de urmărire penală și judecată atrage răspunderea statului, ci numai cele enumerate exhaustiv în art.1405 C.civ. - "... *condamnare ilegală, atragere ilegală la răspundere penală, aplicare ilegală a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma declarației scrise de a nu părăsi localitatea, prin aplicarea ilegală în calitate de sancțiune administrativă a arestului, muncii neremunerate în folosul comunității ...*"

Trebuie din start de menționat că acțiunile ilicite a organelor de urmărire penală și judecată care atrag răspunderea statului enumerate în art.1405 C.civ. nu concordează cu formulările prevederilor codului penal al R.M. care incriminează aceste fapte penale în capitolul XIV – Infracțiuni contra justiției. Astfel, Codul penal operează cu alți termeni juridici, deși ei comportă același înțeles: art. 306 C.pen. incriminează - *Tragerea cu bună-știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate*, art. 307 C.pen. - *Pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii*, art.308 C.pen. – *reținerea sau arestarea ilegală*.

1. Tragerea cu bună-știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate de cel care efectuează urmărirea penală (art. 306 C.pen.).

Dacă ne referim dispoziția alin. 1 al art. 306 C.pen. acesta specifică esența faptei penale și anume: "Tragerea cu bună-știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate de cel care efectuează urmărirea penală". În fapt, aceasta înseamnă tragerea cu bună știință la răspunderea penală, adică, pornirea procesului penal, arestarea, învinuirea și trimiterea cauzei în judecată în privința unei persoane, știind că este nevinovată. Prin săvârșirea acestei infracțiuni se lezează relațiile sociale referitoare la înfăptuirea justiției și activitatea organelor de urmărire penală în bune condiții, precum și cele referitoare la dreptul la libertate, demnitate, onoare și alte drepturi fundamentale ale omului. Pericolul infracțiunii date constă în faptul că persoanele vizate abuzează de serviciu și, conducându-se de motive josnice, trag la răspundere penală persoana, a cărei nevinovăție în săvârșirea infracțiunii este vădită, adică fiind convinse în nevinovăția acesteia (Macari I, 2003).

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin comiterea uneia din următoarele acțiuni: pornirea procesului penal, dispunerea arestării, punerea sub învinuire, trimiterea cauzei penale în judecată în privința unei persoane nevinovate de către anchetator sau de către procuror.

Fapta constă în emiterea ordonanței de punere sub învinuire, în aducerea la cunoștință a ordonanței de punere sub învinuire și în interogarea persoanei nevinovate în calitate de învinuit.

După se știe, unicul temei pentru tragerea persoanei la răspundere penală este ca acțiunile vinovatului să conțină semnele unei infracțiuni concrete. Însăși tragerea la răspundere penală poate avea loc numai în cazul prezenței probelor suficiente, care servesc drept motiv pentru înaintarea învinuirii. Probele sînt suficiente în cazul în care se obțin așa materiale (depozițiile martorilor, ale părții vătămate, ale bănuiților, probele materiale, concluziile expertului, documentele etc.), care creează o convingere fermă că anume persoana dată a săvârșit această infracțiune. În lipsa acestor probe, precum și a convingerii, tragerea la răspundere penală a cetățenilor este interzisă.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin vinovăție intenționată

(intenție directă). Motivele sînt diverse, dar ele nu influențează la calificarea infracțiunii. **Subiectul** infracțiunii este special, adică persoana care efectuează cercetarea penală, ofițerii de urmărire penală și procurorii, care investighează cazul pe dosare concrete.

2. Pronunțarea cu bună-știință de către judecător a unei hotărâri, sentințe, decizii sau încheieri contrare legii (art. 307 C.pen.)

Latura obiectivă se realizează prin condamnarea cu bună-știință de către un judecător a unei persoane nevinovate sau prin achitarea unei persoane vădit vinovate în săvârșirea infracțiunii care se confirmă prin probe administrate în cauză.

Pronunțarea cu bună-știință de către judecător a unei hotărâri, sentințe, decizii sau încheieri contrare legii poate avea loc în cauza contravențională, penală, civilă sau în contenciosul administrativ la examinarea în fond, apel, recurs sau ordine extraordinară de atac conform procedurilor judiciare. *Hotărârea sau sentința* se consideră - actele juridice prin care se soluționează cauzele civile, de contencios administrativ, penale sau cauzele administrative în fond. Prin *decizii* se soluționează apelul, recursul sau recursul în anulare, înaintate împotriva hotărârilor, sentințelor date în prima instanță în ordine de apel sau recurs. *Încheierile* date de instanță (de judecător) la examinarea tuturor cauzelor judiciare în sensul acestui articol sunt doar actele judiciare prin care se încalcă esențial drepturile părților participante la proces (încheierea de arestare, liberarea de sub arest, prelungirea duratei de arestare, refuzul prelungirii duratei ținerii sub arest, suspendarea cauzei etc.); încălcarea respectivă trebuie să fie stabilită de către instanța ierarhic superioară.

Latura subiectivă a infracțiunii se constituie din intenție directă sau indirectă. **Subiect** al infracțiunii este persoana abilitată cu competența de a înlăptui justiția (judecător, judecătorul de instrucție din sistemul instanțelor judecătorești din țară).

3. Reținerea sau arestarea ilegală art. 308 C.pen.

Dacă ne referim la analiza juridico-penală a componenței de infracțiune prevăzută la art. 308 C.pen. trebuie să menționăm următoarele: potrivit art.25 din Constituția RM, libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile. Reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzută de lege. Actuala reglementare constituțională este în deplin acord cu dispozițiile art.5 CEDO și cu alte acte internaționale în materia de drept al omului, la care RM este parte. În scopul apărării acestor valori sociale în cadrul procesului penal legiuitorul a incriminat în art.308 CP reținerea și arestarea ilegală ca infracțiuni contra justiției.

Reținerea și arestarea preventivă sunt două măsuri procesuale de constrângere, fiecare din ele având reglementarea sa proprie, prevăzută în legea de procedură penală. De aceea în alin.1 și 2 art.308 CP reținerea și arestarea ilegală apar ca două infracțiuni distincte care se deosebesc una de alta prin specificul semnelor ce caracterizează aceste două componente de infracțiuni.

Latura obiectivă a reținerii ilegale (alin.1 art.308 CP) constă în acțiunea ilegală de privare de libertate a persoanelor care pot fi supuse reținerii de către organele de urmărire penală. Legea de procedură penală prevede expres temeiurile, termenele și procedura reținerii persoanei (Titlul V CPP, cap.1). Orice reținere efectuată cu încălcarea esențială a acestor garanții procesuale ce asigură siguranța persoanei de a nu fi reținută ilegal constituie elementul material al infracțiunii de reținere ilegală.

Reținerea ilegală poate fi comisă sub aspectul elementului material și printr-o inacțiune, de exemplu - în cazul în care cel reținut nu este pus în libertate la decăderea termenelor reținerii. Alin.1 art.308 CP indică direct că subiect al reținerii ilegale poate fi numai persoana care efectuează urmărirea penală. Prin urmare, subiectul acestei infracțiuni este special. El trebuie să aibă calitatea de colaborator al organului de urmărire penală sau de procuror. Alte persoane care nu dispun de dreptul de a efectua urmărirea penală nu pot fi subiecți ai infracțiunii prevăzute de alin.1 art.308 CP.

Latura subiectivă a reținerii ilegale (alin.1 art.308 CP) se caracterizează numai prin intenție directă. Făptuitorul înțelege și prevede că prin acțiunile sale el încalcă prevederile legii de procedură penală ce reglementează reținerea persoanei și dorește să săvârșească astfel de acțiuni. Alte forme și modalități ale vinovăției pentru infracțiunea dată se exclud. Or, alin.1 art.308 CP cere ca reținerea să fie cu bună-știință ilegală. **Scopul** și motivul faptei de reținere ilegală nu are importanță pentru existența infracțiunii date. Însă interesul material și alte interese personale ale făptuitorului constituie o circumstanță agravantă a reținerii ilegale incriminate în alin.3 art.308.

Latura obiectivă a arestării ilegale (alin.2 art.308 CP) constă din acțiunea de arestare ilegală săvârșită de judecător. Prin termenul de *arestare* în CPP se înțelege măsura preventivă - arestarea preventivă aplicată în baza unei hotărâri judecătorești în condițiile prevăzute de lege (p.4 art.6 CPP). Legea de procedură penală reglementează strict și clar temeiurile (art.176, 185 CPP), termenul ținerii persoanei în stare de arest și durata prelungirii lui (art.186 CPP). Pronunțarea hotărârii judecătorești privind aplicarea măsurii preventive de arestare preventivă, cu încălcarea acestor garanții procesuale, și arestarea persoanei în baza unei astfel de hotărâri judecătorești constituie elementul material al arestării ilegale.

Subiectul activ (autor) al arestării ilegale este indicat direct în alin.2 art.308 CP. El este special și trebuie să aibă calitate de judecător. Alte persoane ca autori ai acestei infracțiuni se exclud. Infracțiunea de arestare ilegală este susceptibilă de participație în forma participației simple (art.44 CP) sau complexe (art.45 CP). Este participație simplă atunci când, de exemplu, arestarea ilegală este dispusă cu bună-știință de un complet din trei judecători. În cazul în care judecătorul, în înțelegere cu procurorul, în baza unui demers lipsit de temeiuri legale, pronunță o hotărâre de arestare ilegală și persoana este arestată, suntem în prezența unei participații complexe în care judecătorul este autorul infracțiunii, iar procurorul - complice.

Latura subiectivă a arestării ilegale (alin.2 art.308 CP), ca și în cazul reținerii ilegale, se caracterizează numai prin intenție directă. Victimă (subiect pasiv secundar) a infracțiunilor de reținere și arestare ilegală poate fi orice persoană reținută sau arestată ilegal.

Un moment important privind restabilirea echității sociale și a dreptății este specificat în alin. 1 al art. 1405 C.civ și anume că "Prejudiciul cauzat persoanei fizice prin condamnare ilegală, atragere ilegală la răspundere penală (...) se repară de către stat integral, indiferent de vinovăția persoanelor de răspundere ale organelor de cercetare penală, de anchetă preliminară, ale procuraturii și ale instanțelor de judecată. Debitor în cadrul obligației de reparare a prejudiciului cauzat prin erori judiciare și de anchetă este statul, reprezentat de Ministerul Finanțelor, iar calitatea de persoană

vătămată o poate avea numai persoana fizică, deși Legea din 25.02.98 oferă și persoanelor juridice posibilitatea de a cere repararea prejudiciului cauzat.

Actul de reabilitare este o altă condiție necesară pentru angajarea răspunderii statului pentru prejudiciul cauzat prin erori judiciare. Potrivit art.525 C.P.P., acțiunea privind repararea prejudiciului poate fi intentată în termen de 1 an de la data devenirii definitive sau, după caz, irevocabile a hotărârii judecătorești sau a ordonanței organului de urmărire penală prin care a fost constatat caracterul ilicit al acțiunii procesuale respective, al urmăririi penale sau al condamnării. Actul de reabilitare atestă admiterea erorii judiciare și prejudicierea neîntemeiată a persoanei.

Potrivit art.4 al Legii din 25.02.98, dreptul la repararea prejudiciului apare în următoarele cazuri: pronunțarea sentinței de achitare; încetarea urmăririi penale, pe motive de reabilitare, sau scoaterii persoanei de sub urmărire penală; adoptarea de către instanța de judecată a hotărârii cu privire la anularea arestului administrativ; adoptarea de către Curtea Europeană pentru Drepturile Omului sau de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a hotărârii cu privire la repararea prejudiciului sau realizarea acordului amiabil dintre persoana vătămată și reprezentantul Guvernului R.M. în Comisia Europeană pentru Drepturile Omului și în Curtea Europeană pentru Drepturile Omului; efectuarea măsurilor operative de investigații cu încălcarea prevederilor legislației până la intentarea dosarului penal, cu condiția că, în termen de 6 luni de la efectuarea unor astfel de măsuri, hotărârea de a intenta un dosar penal nu a fost luată sau a fost anulată.

Răspunderea statului pentru prejudiciul cauzat prin erori judiciare este o răspundere obiectivă, astfel încât se produce în lipsa vinovăției persoanelor cu funcție de răspundere din cadrul organelor de urmărire penală, procuraturii și judecată (*Comentariu Codului civil al Republicii Moldova, 2006*). Prejudiciul, în calitate de condiție a răspunderii statului pentru prejudiciul cauzat prin erori judiciare, nu dispune de particularități, cu excepția faptului că Legea din 25.02.98 în art.5 detaliază prejudiciul susceptibil de reparare. Potrivit acestuia, persoanei reabilite i se repară: salariul și alte venituri provenite din muncă, pensia sau indemnizația a cărei plată a fost sistată, averea confiscată și cea sechestrată, amenzile percepute ca urmare a executării sentinței, cheltuielile de judecată suportate de persoana vătămată, cheltuielile pentru tratament, sumele echivalente prejudiciului moral acuzat.

Odată cu notificarea scoaterii persoanei de sub urmărire penală sau încetării urmăririi penale pe temei de reabilitare la stadiul urmăririi penale ori în baza copieii sentinței de achitare sau a hotărârii instanței judecătorești, persoanei fizice (iar în cazul decesului acesteia - moștenitorilor ei) ori persoanei juridice i se remite un aviz perfectat de forma tipizată, prin care i se stabilește dreptul și modul de reparare a prejudiciului.

Persoana fizică sau juridică va prezenta cererea pentru repararea prejudiciului material care i-a fost cauzat organului procuraturii care a condus urmărirea penală în cauza dată în cazul scoaterii persoanei de sub urmărire penală sau încetării urmăririi penale pe temei de reabilitare sau instanței judecătorești care a adoptat hotărârea în cauza - în cazul pronunțării sentinței de achitare sau al clasării dosarului penal. În termen de o luna de la data primirii cererii persoanei fizice sau juridice, organul

procuraturii sau instanța judecătorească va cere de la organizațiile corespunzătoare toate documentele necesare pentru calcularea prejudiciului și va adopta hotărârea (decizia) cu privire la repararea acestuia. În cel mult trei zile de la data adoptării hotărârii (deciziei) cu privire la repararea prejudiciului, copia acesteia, autenticată prin stampilă, se va remite persoanei fizice (iar în cazul decesului acesteia - moștenitorilor ei) ori persoanei juridice, care o va depune la organul financiar pentru primirea cecului. Organul financiar eliberează persoanei fizice (iar în cazul decesului acesteia - moștenitorilor ei) ori persoanei juridice, în cel mult 5 zile de la data depunerii copieii hotărârii (deciziei), cecul, în care se indica cuantumul sumei reparabile (*Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor de judecată, 1998*).

Daca cererea privind repararea prejudiciului nu a fost satisfăcută sau daca persoana fizica sau juridică nu este de acord cu hotărârea (decizia) adoptată, aceasta poate ataca hotărârea (decizia) respectivă în instanța judecătorească. În asemenea cazuri, cererea de intentare a acțiunii se înaintează în instanța judecătorească în a cărei rază teritoriala este domiciliata persoana fizică ori își are sediul persoana juridică sau reclamatul. În atare cauze, părțile sunt scutite de achitarea cheltuielilor de judecata.

Persoana fizica eliberata din lucru (funcție) în legătura cu condamnarea ilegala sau suspendata din lucru (funcție) în legătură cu tragerea ilegala la răspundere penală este restabilită la locul de munca anterior (în funcția anterioară), iar în caz de imposibilitate (lichidarea întreprinderii, instituției, organizației, reducerea statelor), acesteia i se oferă un loc de munca (funcție) echivalent cu cel ocupat anterior. Timpul aflării ilegale sub arest, timpul ispășirii pedepsei, precum și timpul pe parcursul căruia persoana fizică nu a lucrat în legătura cu suspendarea ilegala din lucru (funcție) se iau în considerare la calcularea vechimii generale în munca și a vechimii în specialitate.

Autoritățile administrației publice locale îi vor restitui persoanei fizice care și-a pierdut dreptul la locuința, ca urmare a condamnării ilegale, locuința deținuta anterior de ea, iar în cazul când acest lucru nu este posibil, îi vor oferi, peste rând, o locuință echivalenta în aceeași localitate.

Dacă, ca urmare a condamnării ilegale, persoana fizică a fost lipsită de gradele militare sau alte grade, de ordinele și medaliile ce le deținea, atunci, conform prescripției instanței judecătorești care l-a achitat, chestiunea privind restabilirea în grad și restituirea ordinelor și medaliilor se va soluționa în modul stabilit de legislație.

Statul, autoritățile administrației publice locale, după repararea prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penala, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești, sunt obligate să înainteze persoanelor culpabile cererea de reparare a pagubei: integral - în cazul când culpa persoanelor cu funcții de răspundere este dovedita prin sentința definitivă; parțial - în baza și în condițiile stabilite de legislație.

CONCLUZII

Trebuie să remarcăm că în urma investigației efectuate se poate conchide că legislația RM cu privire la obiectul investigat corespunde standardelor internaționale în această materie. Problema reglementată, deși este fragmentată în mai multe acte normative distincte, nu colizionează după conținut și esență în ceea ce privește direcția

avută în vedere de legiuitor. Este stabilit un mecanism funcțional și clar de recuperare a prejudiciului de către persoanele pătimate. După cum am menționat, la nivel de reglementare, legiuitorul și-a făcut bine meseria elaborând o lege specială, care operează cu niște termeni clari, care are un conținut concis și un mecanism funcțional. Rămâne doar problema aplicabilității acestei legi și celorlalte norme juridice care o completează, în practică de către organele competente sau funcționarii publici vizați.

BIBLIOGRAFIE

1. *Comentariu Codului civil al Republicii Moldova*, Vol.II, coord., Buruiană M., Efrim O., Eșanu N., ARC, 2006.
2. *Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor de judecată*, № 1545-XIII din 25. 02. 1998, publicată în Monitorul Oficial al RM № 51/ 359 din 04. 06. 1998, cu modificări ulterioare prin Legea № 206-XV din 29. 05. 2003, în vigoare de la 18. 07. 2003;
3. MACARI Ivan. *Dreptul penal al Republicii Moldova, partea specială*, CE USM, Chișinău, 2003.

CZU: 331.106 (478)

ASPECTE GENERALE ȘI DEFINITORII PRIVIND CONTRACTUL INDIVIDUAL DE MUNCĂ

ELENA BUGUȚA

Universitatea Agrară de Stat din Moldova

Abstract. Contracts are legally binding agreements. In other words a contract is formed by a meeting of the minds of at least two parties a mutual assent resulting from the expression of an offer by one and an acceptance of precisely that offer by the other.

Agreement is said to be reached when an offer capable of immediate acceptance is met with a „mirror image” acceptance. The parties must have the necessary capacity to contract and the contract must not be either trifling, indeterminate, impossible, or illegal.

Key words: Contracts, legally, capacity to contract .

INTRODUCERE

Contractul de muncă reprezintă o categorie independentă de contract ce are trăsături specifice care nu permit confundarea acesteia cu alte contracte conexe.

Contractul de muncă, exprimând interesele unor pături largi ale populației, a fost și este cea mai importantă instituție a ramurii de drept al muncii. Articolul 43 din *Constituția Republicii Moldova* prevede că „dreptul la muncă este garantat”, învestind astfel instituția contractului de muncă cu statut constituțional.

În etapa actuală, într-o perioadă de schimbări fundamentale, „intervenite în sistemul economic” al țării decisivă trecere la relațiile de piață necesită o revizuire și o „renovare” a actualului drept al muncii și, concomitant, a contractului de muncă ca parte integrantă a lui.[Aurelian Ionașcu, *Drept civil, Partea generală*, București 1993, p. 102].

Contractul de muncă este fundamentul existenței și dezvoltării în continuare a relațiilor ce apar în procesul de prestare a muncii.